

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕПРОФІЛЬНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЙ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОГО КОМПОНЕНТА

INTENSIFICATION OF THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING FOR STUDENTS OF NON-CORE SPECIALTIES USING TECHNOLOGIES OF CONTENT VISUALIZATION

Статтю присвячено окресленню шляхів інтенсифікації педагогічного процесу навчання іноземної мови засобом технології візуалізації змістового компонента у вищому навчальному закладі з метою вдосконалення професійної підготовки студентів непрофільних спеціальностей. Доведено, що за умови змішаного навчання технології візуалізації змістового компонента сприяють підвищенню інформаційної ємності змісту навчання іноземної мови, інтенсифікації навчальної діяльності через активізацію самостійної науково-дослідницької пошукової діяльності студентів та формування стійких навичок інтелектуальної комунікації, здатності до саморефлексії та неперервного самовдосконалення, створення якісного освітнього продукту, окреслення подальших перспектив його розвитку. В електронний навчально-методичний комплекс із дисципліни «Перша іноземна мова (англійська)» для студентів 1, 2 курсу Київського університету імені Бориса Грінченка за спеціальністю 032 «Історія та археологія» впроваджено і методично обґрунтовано доцільність використання методів інтелектуального картування, інфографіки та стрічки часу. Асоціативні візуально-графічні образи є важливими організуючими ланками під час проектування концептуальних чи категоріальних зв'язків структурно-семантичної організації лексичного матеріалу з теми під час вивчення іноземної мови. Змістовність, ущільненість, асоціативність і доступність інфографіки свідчить про максимальну функціональність опрацювання змісту навчання як на етапі сприйняття, так і на етапах осмислення, узагальнення та систематизації навчального матеріалу з іноземної мови. Візуалізація стрічки часу є діяльнісною реалізацією фахової компетентності студентів-істориків, що полягає у створенні самостійного систематизованого огляду історичного явища, події чи процесу, здійсненні критичного аналізу та наданні якісної оцінки передумов, тенденцій розвитку, результатів та наслідків. Технології візуалізації інтенсифікують активне діяльнісне навчання іноземної мови, якісно підвищують його результати.

Ключові слова: технології візуалізації, інтенсифікація навчання іноземної мови, змішане навчання, електронний навчально-

методичний комплекс, змістовий компонент навчання іноземної мови.

The article is devoted to outlining the ways of intensification of the foreign language learning by means of technologies of content visualization in a higher educational institution in order to improve the professional training of students of non-core specialties. It is proved that under the conditions of blended learning the technologies of content visualization increase the information capacity and knowledge consolidation of the educational material, intensify learning activities via independent students' scientific research strategies and formation of intellectual communication skills, ability to self-reflection and continuous self-improvement, the priority of independent cognitive and creative activities, the focus on the selected and significant educational product with further prospects for its development. The expediency of using mind mapping, infographics and timeline as visualization educational content tools has been introduced and methodically substantiated in the e-learning educational and methodical complex on the course of "First Foreign Language (English)" for 1st and 2nd year students of Borys Grinchenko Kyiv University, specialty 032 "History and Archeology". Associative visual-graphic images are important organizing links in the design of conceptual categorical connections of the structural-semantic organization of lexical material on the topic in the foreign language learning. The content density, associativity and accessibility of infographics indicate the maximum functionality of educational content processing not only at the stage of perception, but also at the stages of understanding, generalization and systematization of educational material in foreign language learning. The timeline visualization method involves professional competence forming activity of students-historians, which reveals in an independent systematic review of a historical phenomenon, event or process, critical analysis and providing a qualitative assessment of preconditions, development trends, results and consequences. Visualization technologies intensify active foreign language learning process as well as qualitatively increase its results. **Key words:** technologies of visualization, intensification of the foreign language learning, blended learning, e-learning educational and methodical complex, educational content of foreign language learning.

УДК 378.147:811.111
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-1.37>

Шкарбан І.В.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри іноземних мов
факультету права
та міжнародних відносин
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми в загальному вигляді. У психолого-педагогічних дослідженнях останнім часом великого значення надається новим підходам до відбору і структуризації змістового компонента основ наук з метою оптимізації його продук-

тивності. За умов глобальної пандемії особливого значення набуває організація змішаного навчання як цілеспрямованого процесу здобування знань, умінь та навичок в умовах інтеграції аудиторної і позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів

освітнього процесу на основі оптимально ефективного поєднання технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання. Відповідно, дослідження можливостей використання у навчальному процесі вищих навчальних закладів різноманітних платформ і спеціалізованих додатків для дистанційного вивчення іноземної мови, що представлені онлайн-ресурсами і застосунками, є нагально актуальним.

Серед способів інтенсифікації навчання вагомим є застосування методів, форм, засобів, прийомів, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності, зокрема, йдеться про застосування технологій візуалізації навчальної інформації задля підвищення якості освіти. Технології візуалізації навчального матеріалу ґрунтуються на первинності образного сприйняття в процесах пізнання й осмислення та сприяють ущільненню інформаційного об'єму змістового складника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми інтенсифікації змісту навчальної діяльності як педагогіки співпраці засобом створення інформаційного освітнього середовища досліджено в роботах О.І. Шапран, А.Л. Сембрат [7]; аспект візуалізації знань та їхній внесок у створення умов індивідуалізації навчання висвітлено в працях Л. Станка, Р. Станка, С. Фелеа, М. Пінтеа [8], Т.П. Голуб, Є.С. Крюкової, О.О. Коваленко [1]; організацію змішаного навчання студентів на основі інформаційного освітнього середовища з використанням електронних навчально-методичних комплексів дисциплін та інформаційно-комунікаційних технологій інтерактивного навчання досліджено в наукових розвідках В.М. Кухаренка, К. Куна, С. Моебса, С. Вейбелзаса, А.П. Кобісі [5]; концептуальні засади та методичне обґрунтування змістового компонента підручникотворення з іноземних мов здійснено в монографії В.Г. Редька [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ґрунтовні теоретичні дослідження, присвячені окресленню продуктивних переваг застосування імерсивних технологій візуалізації навчального контенту, систематизація методів та новітніх способів візуалізації даних через створення віртуальної та доповненої реальності й об'єктивізації спеціального віртуального навчального простору дають підстави для конкретних методичних розвідок щодо практичних цілей застосування теорії в навчальній діяльності вивчення іноземної мови. Досі не вирішеним є питання моделювання системи методичних засобів ущільнення змістового компонента навчання іноземної мови студентів непрофільних спеціальностей через, з одного боку, збільшення обсягу навчальних даних, з іншого – здатності студентів до оперативного засвоєння освітнього контенту, зокрема технологій діяльнісно-активного включення візуалізованої інформації та візуалізова-

них знань в іншомовну комунікативну діяльність, засвоєння яких вимагає правильного відбору та подання інформації для вирішення конкретних навчальних завдань.

Мета статті – розкрити шляхи інтенсифікації педагогічного процесу навчання іноземної мови засобом технологій візуалізації змістового компонента у вищому навчальному закладі з метою вдосконалення професійної підготовки студентів непрофільних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Діяльнісна парадигма формування досвіду іншомовного спілкування вимагає врахування основних напрямів оптимізації структури змістового компонента навчання іноземної мови за умов інтенсифікації навчального процесу, а саме: 1) посилення спрямованості змісту на комплексне здійснення освітньої, виховної і розвивальної функцій; 2) підвищення інформативної місткості матеріалу за рахунок максимального насичення змісту при збереженні його доступності; 3) подачі матеріалу укрупненими блоками, з посиленням систематизації та узагальнення матеріалу, готовності до нового і неперервного навчання, опанування нових стратегій і способів мислення; 4) формування загальних та фахових компетентностей через реалізацію програмних результатів навчання згідно з освітньо-професійними програмами спеціальностей; 5) застосування інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій з метою інтенсифікації навчальної діяльності [2, с. 278].

Діяльнісна парадигма навчання іноземної мови орієнтована на реалізацію мотиваційно-цільового, змістовно-операційного, діагностично-корекційного та підсумково-прогностичного компонентів.

Мотиваційно-цільовий компонент формується внаслідок створення педагогічних ситуацій співпраці та науково-пошукової самостійної дослідницької діяльності студентів, де роль викладача є фасилітаторською. Активна пізнавально-творча групова діяльність стимулює створення позитивної атмосфери довіри й інтересу до самореалізації та самовдосконалення. Л. Колтук наполягає на тому, що інтенсивність навчальної діяльності студента залежить від напруженості мети навчання, що повинна бути водночас посильно досяжною, конкретною, усвідомленою та пластичною. Причому важливо визначити можливі «зони найближчого розвитку» студентів, розширюючи діапазон їхніх можливостей [2, с. 279]. Усвідомлення значущості результатів самостійної пізнавальної діяльності, аналіз та критична оцінка власних створених продуктів є одним із головних мотиваційних чинників активізації навчально-пошукового самостійного пізнання студентів. Діагностично-критеріальний інструментарій сприяє формуванню стійких навичок інтелектуальної комунікації, вправності мислення та здатності до саморефлексії, зокрема:

здатності робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності, неповноту аргументації, визначати власний рівень підготовки за чіткими критеріями пізнавальних досягнень для об'єктивної самооцінки, проводити взаємооцінку та самокорекцію.

Йдеться про те, що самостійне створення освітніх продуктів є результатом пошуково-проблемної творчої діяльності, першою ланкою активізації здатності до неперервної самоосвіти та самовдосконалення протягом життя, де значення набуває ступінь творчого відхилення від відтворення готових знань і здатність творчого переосмислення набутої інформації або творчої трансформації автоматизованого комплексу алгоритмічних дій з вирішення поставленої задачі [4, с. 150]. Таким чином, перевірки та оцінюванню, а також само- і взаємооцінюванню підлягає рівень розвитку особистісних якостей студента, його творчі досягнення з іноземної мови та рівень засвоєння і випередження освітніх стандартів. Унаслідок такого підходу підсумково-прогностичний компонент виявляється в окресленні подальших перспектив розвитку створених студентами освітніх продуктів, так само як і напрямів подальшого вдосконалення та підвищення якісних характеристик.

За сучасних умов реалізації змішаного навчання на основі створення інформаційного освітнього середовища вищого навчального закладу йдеться про використання новітніх інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій для організації й підтримки навчального процесу, інтенсифікацію навчальної діяльності студентів за рахунок упровадження різноманітних методів та прийомів активізації пізнавальних інтересів унаслідок рефлексії особистісної діяльності студентів, самоконтролю й самоперевірки навчальних досягнень, аналізу, аргументації та планування подальших дій, рішень і прогнозування особистісних успіхів.

Електронний навчально-методичний комплекс (далі – ЕНМК) визначається як інформаційний освітній ресурс, що використовується з метою викладу структурованого навчального матеріалу дисципліни, забезпечення поточного контролю, проміжної атестації та управління пізнавальною діяльністю студентів у процесі реалізації освітніх програм вищого навчального закладу. Причому основною метою створення ЕНМК є забезпечення студентів комплексом навчально-методичних матеріалів для здійснення самостійного індивідуального вивчення дисципліни [5, с. 78].

Інтенсифікація навчального процесу за умов змішаного навчання посилює значення занурення у віртуальне середовище в процесі засвоєння знань за рахунок візуалізації змістового компонента навчання, що сприяє збагаченню студентів пізнавальним досвідом, необхідним для комплексного оволодіння абстрактними науковими поняттями та категоріями.

Принцип комплексності, який застосовується під час впровадження імерсивних технологій як віртуальної стимуляції органів чуття людини, таких як зір, слух, дотик, має гарні перспективи використання в сприйнятті та засвоєнні навчального матеріалу іноземної мови [1, с. 174].

У дослідженнях Р. Ленглера та М.Дж. Еплера [6] візуалізація визначається як динамічне та/або статичне графічне подання інформації, що стимулює процеси генерування думок, спрощує аналіз складних понять, має на меті теоретичне узагальнення та аналіз практичного досвіду на основі систематичності та системності внаслідок ущільнення знань і моделей їх представлення. Т.П. Голуб, Е.С. Крюкова, О.О. Коваленко визначають, що візуалізація знань забезпечує подання інформації у вигляді організованого набору графічних символів у більш складному структурному взаємозв'язку між окремими інформаційними вузлами, де, як правило, візуалізація інформації визначається як перетворення даних у форму графіків, діаграм, малюнків або анімованих послідовностей [1, с. 175].

Найпоширенішими методами візуалізації змістового компонента є:

1. Майнд-меп (інтелект-карта, карта думок, асоціативна карта, ментальна карта), що є діаграмою категоріальних концептуальних зав'язків для графічного представлення інформації у вигляді дерева схем. Асоціативні візуально-графічні образи є важливими організуючими ланками при проектуванні концептуальних чи категоріальних зав'язків структурно-семантичної організації лексичного матеріалу з певної теми під час вивчення іноземної мови.

2. Інфографіка як графічний спосіб актуалізації мовного матеріалу, основними принципами якого є змістовність, ущільненість, алегоричність та легкість сприйняття.

3. Стрічка часу як часова вісь, на якій розташовані події в хронологічній послідовності задля наочного відображення історії розвитку явища, процесу чи події у вигляді відеоматеріалу, зображення, тексту.

4. Скрайбінг через створення послідовних зображень ключових моментів навчальної інформації та відображення взаємозв'язків між ними.

ЕНМК з дисципліни «Перша іноземна мова (англійська)» для студентів 1, 2 курсу за спеціальністю 032 «Історія та археологія» освітньої програми 032.00.01 Історія та археологія Київського університету імені Бориса Грінченка розроблено у вигляді авторського електронного посібника з максимальною функціональною панеллю інструментів, що збільшує можливості розповсюдження і опрацювання навчального матеріалу.

Путівник з кожного модуля дисципліни візуалізовано засобом ресурсу coggle.it, що уна-

очнює змістовий компонент тематичного модуля, навчально-методичний комплекс лекційних та практичних завдань, самостійної роботи та засобів поточного і підсумкового контролю.

Зміст кожної лекції містить, попри текстовий матеріал, тематично згрупований відеоматеріал сервісу Youtube, мультимедійні навчальні презентації, які містять структурований мовний матеріал з використанням візуальних елементів (інтерактивні схеми, об'єкти Смарт-Арт, діаграми, графіки, карти знань та ін.). Презентації розроблені з використанням тригерів, що дозволяють у зручній формі поширити змістовий компонент засобом інтерактивних посилань на внутрішні (глосарій, презентації лексичного/граматичного матеріалу, ресурс «Книга») та зовнішні інформаційні ресурси. Практичні завдання та самостійні роботи містять детальні інструкційні карти, максимально унаочнені й доповнені скрінкастами. Матеріали для самостійної роботи розроблено і структуровано задля того, аби студент мав змогу вибрати власну траєкторію творчо-пошукового вирішення завдання.

Інфографіку застосовано як на етапі презентації нового мовного матеріалу, так і на етапах осмислення, узагальнення та систематизації. Студенти самостійно створюють власний візуалізований проект, презентують та практично обґрунтовують якість виконаного завдання. Зокрема, завдання History of Art Infographic Timeline: 1. Study information on «A Concise Timeline of Western Art History» (an external link <https://www.invaluable.com/blog/art-history-timeline/>). 2. Find extra information to cover the problem under consideration in the videos (Youtube links). 3. Create a visual application map on The History of Art using Timegraphics, Visme.co, Timeline Maker, Google Calender, Lucidchart, Mindmeister, Padlet, etc. 4. Provide sufficient grounding of each concept presented in your mindmap (time/period; factual coverage, impact) not less than 15 items analysed. Demonstrate 15 scientific fact-findings in the chronological order on the History of Art Timeline. 5. Submit a link to assess your work.

Серед продуктивних фахових компетентностей студентів спеціальності 032 Історія та археологія є мовно-текстологічна здатність як аналіз та

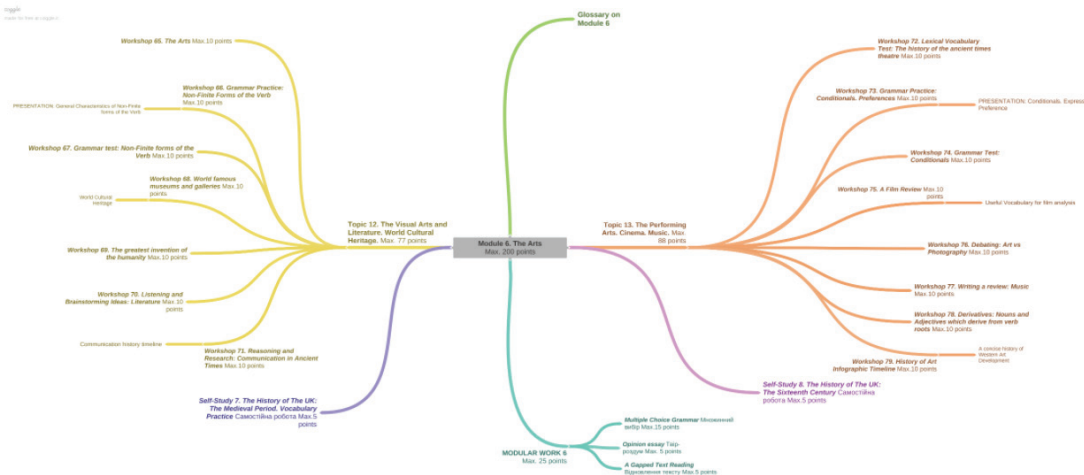

Рис. 1. Модуль 6. Мистецтво. Module 6. The Arts Overview

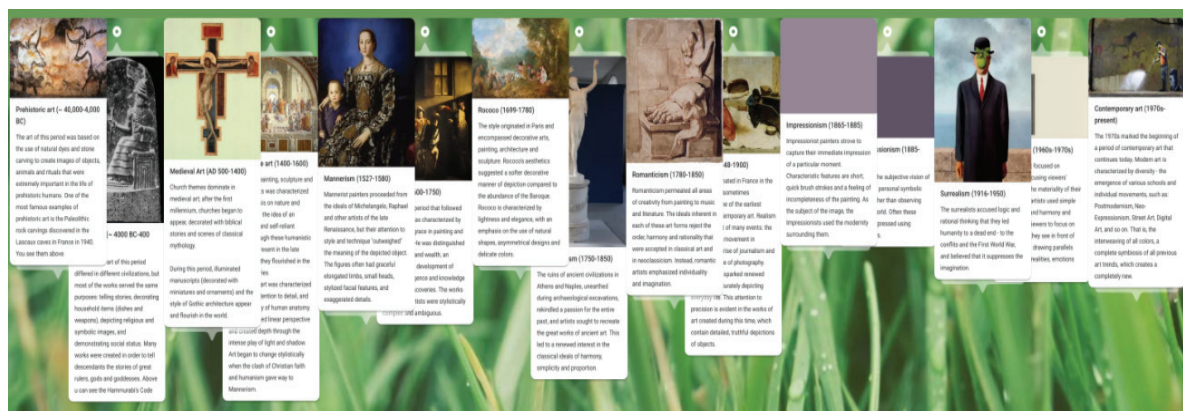

Рис. 2. Стрічка часу «Історія мистецтва». History of Art Infographic Timeline

HISTORICAL THINKING CHART

Historical Reading Skills	Questions	Students should be able to . . .	Prompts
Sourcing	Who wrote this? What is the author's perspective? When was it written? Where was it written? Why was it written? Is it reliable? Why? Why not?	Identify the author's position on the historical event Identify and evaluate the author's purpose in producing the document Hypothesize what the author will say before reading the document Evaluate the source's trustworthiness by considering genre, audience, and purpose	The author probably believes . . . I think the audience is . . . Based on the source information, I think the author might . . . I do/don't trust this document because . . .
Contextualization	When and where was the document created? What was different then? What was the same? How might the circumstances in which the document was created affect its content?	Understand how context/background information influences the content of the document Recognize that documents are products of particular points in time	Based on the background information, I understand this document differently because . . . The author might have been influenced by _____ (historical context) . . . This document might not give me the whole picture because . . .
Corroboration	What do other documents say? Do the documents agree? If not, why? What are other possible documents? What documents are most reliable?	Establish what is probable by comparing documents to each other Recognize disparities between accounts	The author agrees/disagrees with . . . These documents all agree/disagree about . . . Another document to consider might be . . .
Close Reading	What claims does the author make? What evidence does the author use? What language (words, phrases, images, symbols) does the author use to persuade the document's audience? How does the document's language indicate the author's perspective?	Identify the author's claims about an event Evaluate the evidence and reasoning the author uses to support claims Evaluate author's word choice; understand that language is used deliberately	I think the author chose these words in order to . . . The author is trying to convince me . . . The author claims . . . The evidence used to support the author's claims is . . .

Рис. 3. Карта «Історичне мислення». Historical Thinking Chart

інтерпретація іншомовного гуманітарного тексту: вміння виокремити та відтворити смислову структуру, оцінити послідовність і валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї, порівнювати зміст різних текстів, здійснювати пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми, формувати навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури.

Наприклад, методика контекстуального аналізу та інтерпретації серії міфів майя «Пополь-Вух» передбачає діагностично-критеріальним інструментарієм проведеного самостійного дослідження використання візуально-схематичної карти «Історичне мислення».

Висновки. Сучасні умови вимагають реалізації в навчально-педагогічному процесі плідної, творчої та конструктивної взаємодії, здійснення синтезу навчання й самонавчання, активного пізнання й діяльнісного пошуку, мотивованого високим інтересом до освоєння набутого досвіду і продукування нового. Доцільне застосування технологій візуалізації змістового компонента навчання іноземної мови сприяє ущільненню навчального матеріалу внаслідок унаочнення ключових тематичних концептуальних мереж, активізує іншомовну комунікативну діяльність унаслідок інтелектуальної співпраці, якісно підвищує рівень сформованості загальних та фахових компетентностей студентів непрофільних спеціальностей. Перспективи подальших досліджень полягають у методичному розробленні та практичному застосуванні методів та прийомів візуалізації змістового компонента на різних етапах навчання іноземної мови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голуб Т.П., Крюкова Є.С., Коваленко О.О. Сучасні технології візуалізації навчальної інформації. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 32 (2). С. 174–177. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.34>
2. Колтюк Л. Інтенсифікація навчально-виховного процесу як складова модернізації освіти вищої школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 14. С. 275–282.
3. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2017. 618 с.
4. Усенко Н.М., Плутуха Т.М., Зайцева І.О. Реалізація структурних компонентів самостійної роботи студентів в евристичному навчанні іноземних мов. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 32 (2). С. 148–152. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-2.30>
5. Kobysia A.P. Information Educational Environment as a platform for implementing blended learning in higher educational institutions. *Information Technologies and Learning Tools*. 2017. Issue 57 (1). P. 75–82. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v57i1.1528>
6. Lengler R., Eppler M.J. Towards A Periodic Table of Visualization Methods for Management. 2007. P. 83–88. URL: https://www.visual-literacy.org/periodic_table/periodic_table.pdf
7. Shapran O., Shapran, O. Features of Using «Flipped Learning» Technology in Higher Education Institutions. *Professional Education: Methodology, Theory and Technologies*. 2019. № 9. P. 226–243. DOI: <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2019-9-226-243>
8. The Impact of Visualization Tools on the Learning Engagement of Accounting Students. *Advances in Intelligent Systems and Computing / L. Stanca et al.* 2019. P. 148–156. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-23884-1_19